

Lion's Lesson

נח תשע"ז

GENESIS P RASHAS NOACH 7/21 - 8/9

21 And all flesh that moves upon the earth expired — among the birds, the animals, the beasts, and all the creeping things that creep upon the earth, and all mankind. 22 And in whose nostrils was the breath of the spirit of life, of everything that was on dry land, died. 23 And He blotted out all existence that was on the face of the ground — from man to animals to creeping things and to the bird of the heavens; and they were blotted out from the earth. Only Noah survived, and those with him in the Ark. 24 And the waters strengthened on the earth a hundred and fifty days.

2a Rashi - Artscroll

ONLY NOAH. This means Noah alone — This is its simple meaning. וְהוּא בְּשׁוֹטוֹ — He was coughing — because of the trouble of caring for the animals and beasts. וְיֵשׁ אֹמְרִים — And there are those who say he was injured because he delayed giving food to the lion, and [the lion] attacked him. וַיִּקְלֹוּ — Behold, the righteous one is paid on earth.^{10,11}

26

6. Some editions read וַיִּבְרַח, "and spitting."
7. The word אָךְ connotes exclusion or minimizing (see, p. 41, note 9). Here it implies that Noah himself was "minimized," i.e., his health was impaired (*Mizrachi*; *Sifsei Chachamim*). The pronunciation of the word אָךְ sounds like a person retching (*Leket Bahir*).
8. *Sanhedrin* 108b; *Tanchuma Yashan* 14; *Baraisa of Lamel-Beis Middos* 2 (see note 10 on p. 17 above).
9. According to this explanation, the word אָךְ is seen as implying that the lion struck Noah because the same word is used for "striking" in *Exodus* 9:15 (*Yerios Shlo'ach*).
- According to both explanations, "and those with him in the ark" is interpreted as "because of those with him in the ark" (*Imrei Shefer*).
10. *Proverbs* 11:31. Rashi to that verse comments, "The righteous one receives retribution for his sin while he is still on earth."
11. *Tanchuma* 9.

3 עסקת הים כ"ד

כתיב (ו' כד) וישאל אן נח, ופי' רש"י לפ' ששוטו ילד נח, ונרץ פי' הלך כנר כמיז אהכל נאצד, וא"כ ודאי שרק נח נשאל.

4 ארץ נח

פעם אחת שהה נח לזון את הארי הכישו הארי ויצא צולע שנאמר וישאר אן נח... ועליו נאמר "הן צדיק בארץ ישלם" (משלי יא-לא). (מדרש תנחומא נח-ט)
 אן מדברי רז"ל, שהביאו על מעשה זה את הפסוק "הן צדיק בארץ ישלם", מוכח שזה היה בגדר עונש. ותימה הרי היו בתיבה אלפי בהמות, וכל חיה עם המטעמים שלה - ואתה קח לך... הכניס ימנו זמורות לפילים, חצובות לצבאים, זכוכית לנעמיות (ברי"ר לא-יד), וכבר אמרו חז"ל "כל אותן י"ב חודש לא טעם טעם שינה, לא נח ולא בניו" (תנחומא שם), ובתוך קלחת העבודה, האם אפשר להאשים את נח אם שכח פעם לתת אוכל לארי בזמנו?

56

שלום

(שוח"ט תהלים לו) שאברהם אבינו פגע בשם בן נח והואלו היאך ניצלתם, והשיב לו, בכח זה שעסקו בחסד כל היום, שכל היום עסקו להאכיל את בעלי החיים שבתביה, והחסד שעשו הצילם מחורו האף של המבול. והיינו אף שהרי נח היה צדיק תמים הוא ובניו שמהם חזרה ונבנתה כל הבריאה עכ"ו היתה השאלה היאך ניצלתם מחורו אף הגדול והנורא שהיה או, והתשובה היתה רק בכח החסד. והלימוד מכאן שאף אחרי השחתה שכונו *עדיין יש דרך הצלה, שהקב"ה ברא צרי ומרפא בכל המצבים אפילו של אבי אבות הטומאה, כי רצוננו ית' לכל ידח ממנו נדח, ואילו לא היה בהם עון גול והיו עוסקים בחסד היו הדינים נמתקים מעליהם.

נח

נתיבות

5a

ו"ל עוד כבי' הא דלא נחתם גזר דינם אלא על הגל, אף שעיקר עוונם היה ההשחתה הנוראה, דהנה כאשר האדם עוסק בחסד וברחמים כמ"כ מדה כנגד מדה מתעורר עליו מן השמים חסד ורחמים. וכמאחז"ל (שבת קנא:): כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים, ואם דור המבול היו עוסקים בחסד ורחמים היה מקום שיומשך עליהם עי"ז מן השמים חסד ורחמים למעלה מן הטבע, שזו היתה אפשרות הצלה היחידה עבורם, אך כיון שעסקו בגול ואכזריות היפך החסד לא היה מה שימתיק את הדינים מעליהם, וכמשאחז"ל במדרש

R. Huger

Hakadosh Baruch Hu is a "Giver"; He provides and gives to all of creation. Hashem does not take or receive anything from anyone — no one can ever give Him anything — as the passuk says, "If you are righteous what are you giving Him?" and, "For everything is from You and from Your hand we gave You."

The nature of physical creations is the opposite. They are always lacking and in need of things, anxious, and seeking to

take and receive to fill their needs. "The young lions roar for prey and to ask from Hashem their food" (Barchi Nafshi, Tehillim 104). Members of the plant and animal world need air, water, and food for their survival, and are constantly taking and receiving.

At the last stage of the world's creation, Hashem said, "Let us make man in our image and like our form... and Hashem created man in his image, in the image of G-d He created him" (Bereishis 1:26, 27). The human being is physically similar to an animal. Like all creations, he is a "taker"; he has selfish traits and is always concerned about and looking after his own welfare. But he also has a neshamah that resembles its Creator and has similar attributes to those with which Hashem runs the world. The neshamah wants and loves to give to others.

"אלמלא הקנאה שקינא אברהם להקב"ה, לא היה נונה שמים וארץ, ואימתי קינא? כשאמר למלכי צדק (שהוא שם בן נח): כיצד יצאתם מן התיבה? אמרו לו בצדקה שהיינו עושים. אמרו לו: וכי מה צדקה היה לכם לעשות? וכי עניים היו שם? והלא לא היה אלא נח ובניו, ועל מי הייתם עושים צדקה? אמרו לו: על החיה והבהמה והעוף, לא היינו יושבים כל הלילה, אלא היינו נותנים לפני זה ולפני זה, פעם אחת איחרנו את עצמנו ויצא אבי משובר. אותה שעה אמר אברהם: מה אלו? אילו לא שעשו צדקה עם בהמה חיה ועוף לא היו יוצאים משם, ובשביל שאיחרו עצמו כמעט קיבלו שכרו ונשברו, אז אם אעשה עם בני אדם שהם בדמות וצלם של המלאכים, עי' אחת כמה וכמה שאנצל מן הפגעים, מיד 'ויטע אשל' - אכילה שתיה ליה".

10

protection, the ark also served as "a school," teaching chesed and harmony to its occupants. Whether looking after one another or tending to the animals' needs, Noah and his family discovered that life in the ark depended on chesed. Only Hashem could judge when the ark's occupants had attained the level of chesed necessary to restart the world, and consequently His permission to leave was required. This also explains why the passuk uses the name Elokim, denoting judgment, in connection with leaving the ark. Surely, the name Hashem, denoting mercy, would be more suitable in this situation, when the ark's occupants were finally able to leave after more than a year! However, since a certain level of chesed needed to be attained, and anything less would disqualify them from restarting the world, Hashem scrutinized their chesed, and allowing them to leave indicated that they had attained this level. Elokim is thus used to denote Divine judgment as to whether or not they were ready to leave.

8

R. Frank

The Chafetz Chaim points out that the Almighty wants more than acts of chessed. He wants ahavas chessed. He wants us to love doing chessed. He wants us to care about it. He wants us to feel deprived if we cannot do chessed. That is what it takes to earn the protective shield of the Almighty's palm.

The prophet declares (Michah 6:8), "He has told you, man, what is good. And what does He demand of you, but to do justice, love kindness and walk modestly with G-d, your Lord." This is a radically new idea, says the Chafetz Chaim, a very important idea. The Almighty wants more from us than to do acts of kindness. He wants us to love kindness. And almost all of us, concludes the Chafetz Chaim, fail in this regard. Most of us do not love chessed sufficiently. We do not embrace it with a passion.

פרקי תורה R. Gifter בראשית / נח

(6:14), "קנים תעשה את התבה", Make the ark with compartments." R' Yitzchak (Bereishis Rabbah 31:9) teaches that the word קן, literally a nest, alludes to the birds brought by a metzora. Just as a bird-offering purifies a metzora, so too did the ark purify its occupants.

Creation was an act of chesed, kindness, for Hashem did not need to create the world. He created the world to bestow chesed and in order that man do likewise, and it was man's inability to live in harmony that brought about destruction. Rebuilding the world would require the same foundation — chesed — and man would have to live in harmony. The occupants of the ark could leave to rebuild the world only when this concept of chesed had become a part of them. Thus, besides providing

11

ספר ח"מ - כ"ב פ"א

ועד ב / "עולם חסד יבנה" רעט

הצלת נח מהתיבה בזכות החסד

ויש להבין את שאלת אברהם "כיצד יצאתם מן התיבה", הרי נח נצטוו להכנס לתיבה "בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אותך ראתי צדיק לפני בדור הזה" (שם ו,ב), ולכן זכו הוא ומשפחתו להנצל ע"י התיבה. כרם אברהם אבינו רצה להבין מה הלימוד המיוחד שהקב"ה רצה ללמד ע"י ההצלה של נח דוקא ע"י נס התיבה, מדוע היתה ההצלה דוקא בדרך זו, הרי הקב"ה היה יכול להציל את נח ובניו ושאר בעלי החיים בדרך אחרת, למשל ע"י שילוחו לארץ ישראל ששם לא היה המבול. עצם ההצלה ע"י התיבה היתה נס גדול, כפי שכותב הרמב"ן (שם ו,ז), כיצד הכילה התיבה בקרבה את נח ובניו ואת כל החיה והבהמה, עם כל האוכל הנדרש למשך שנה שלימה, היה זה נס שהמעט החזיק את המרובה, וודאי שהקב"ה היה יכול להצילם בדרך אחרת, ומדוע עשה זאת דוקא בדרך זו, שהצריכה עמל ועבודה קשה מצידם במשך שנה שלימה, ללא מנוחת יום וללא שינת לילה. אברהם אבינו חסיד שההצלה היתה דוקא באופן זה כדי ללמדנו את דרכי הבורא שנגני התיבה היה התעסקות במעשי חסד עם כל היקום, ולאמין הלימוד הוא "עולם חסד יבנה", היינו שקיום העולם הוא בזכות החסד, וכך היה קיומם והצלתם של נח ובניו בתיבה בזכות התעסקותם במעשי החסד.

עבודת החסד של נח היתה תיקון דור המבול

זכות התעסקותם בחסד היא שעמדה להם באופן מיוחד להנצל מעונש המבול, כיון שזה היה תיקון לחטא אנשי דור המבול. כפי שביאר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל (ממ"א ב עמ' 155) את חטאם כפשי"כ (שם ו'ג) "כי מלאה הארץ חמס מפניהם", היו מושחתים בחמס וכתרגומו "ואתמלאת ארעא חטופין" כל אחד חטף מהשני, וכדי להנצל מההשחתה של הדור ולתקן את חטא הדור, היו זקוקים להיות בתיבה במשך שנה שלימה ולדאוג לקיום כל הבריאה ע"י עשיית חסד בצורה מושלמת. זאת ועוד, "כי השחית כל בשר לפני" היה זה בעוון האדם, כמש"כ ה"מסילת ישרים" (פ"א), אם האדם מתעלה הריהו מתעלה ומעלה את כל העולם עמו, ואם הוא מקלקל מלבד שמקלקל את עצמו מקלקל את כל העולם עמו, ולכן תיקון ועילוי העולם של דור המבול היה בדוקא ע"י עבודת החסד של נח בתיבה.

צריך להתלמד בזה. התשובה הראשונה לשמע אגדת העשיר שירד מנכסיו על מר גורלו שהוא צריך ללכת רגלי, היא רוגז: איך הלה מעיז אפילו לדבר בזה, כשיש כל כך הרבה נזירים בעולם שיחסר להם אפילו לחם; אבל לו דבר זה כואב, ואני צריך להבין היטב כי זהו באמת "אשר יחסר לו". מסתמא לא אוכל לתת לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו לכבודו, אבל כשאבין היטב את מחסורו וצעריו, לכה"פ אנחם אותו בדברים לעורר בו תקוה שבע"ה יחזור למצבו הראשון.

* ויש מחסורים שונים; יש כאלה שמדברים עליהם. ויש כאלה שהאדם עצמו אינו מרגיש מה חסר לו, ואני צריך לרדת לעומק מצבו לבדוק במה הוא חסר. אחד זקוק לעזרה בכסף, שני בעבודה, שלישי בעצה, רביעי ברפואה, חמישי ברוחניות. הן "מרובים צרכי עמך", ואני צריך להתלמד לראות צרכיהם. ושים לב: כעת איננו עוסקים במעשי חסד, אלא בהבנת וראית "אשר יחסר לו". נתלמד, איפוא, כמה פעמים ביום לעמוד על חסרונותיהם של בני אדם שאנו באים במגע עמהם, וזאת לכה"פ במשך שלשה שבועות.

16 ע"ב א"ת"ו - ר' א"ת"ו

בבאר שבע (וירא כא, לג) ובתנחומא (נח. ט) כל אותן י"ב חדש לא טעמו טעם שינה לא נח ולא בניו ולכאורה למה היה צריך הקב"ה להטריח את הצדיק להיות סובל הוא ומשפחתו בלא שינה שזהו ג"כ היפך הטבע היה לו לשנות, שכל בעלי חיים יאכלו בזמן אחד ויהיה אפשרות לכולם להיות בהשקט ובמנוחה ושגם נח ומשפחתו יבואו לשלום ולא יצטרכו לעמול למעלה מכוחותיהם הטבעיים.

* ואולי יש להסביר שחטא דור המבול ועונשו היה כמו שכתוב בפסוק (ו' יג) "כי מלאה הארץ חמס", כל אחד חשש לעצמו ולא חשב אודות חברו ותועלתו והיה היפך מידת החסד והיות שעולם חסד יבנה ורצונו ית' היה בבריאה שכולה חסד וא"כ בטול החסד בטול הבריאה ולכן בא המבול כמו שנתבאר במאמר הקודם ולפי זה הצלה מן המבול אי אפשר רק ע"י חסד וכל זמן שהמבול היה ומידת הדין תבעה עבור ביטול החסד, אי אפשר לבטל ולהמנע מעשיית חסד והיה נח "הצדיק" להתעסק בת"ת ממש ללא הפסק וברגע אחד של הסיח דעת ואיחור מעשיית חסד

נפגע ע"י מידת הדין והכישו ארי ונענש בעונש גדול שכזה של הפסד בריאות גופו ונעשה צולע ויותר גרוע מזה שכיון שנעשה בעל מום נעשה פסול מלהיות הכהן המקריב קרבנות ונעשה בנו שם הכהן כמו שכתוב (יד, יח) "והוא כהן" ומביא רש"י זהו שם בן נח - (גדרים לה) נמצא שביטול רגע של חסד בשעת הדין גורם עונש כ"כ חזק בין לגוף בין לרוחניות ולכן לא היה רצון השי"ת לשנות אופן ההצלה של נח שלא ע"י מידת החסד.

17 א"ת"ו א"ת"ו

אך ראו זה פלא: חז"ל (סנהדרין קח. בראשית רבה ל, ט) דרשו על הפסוק 'צדיק תמים היה בדורותיו' - רבי יהודה אמר: בדורותיו היה צדיק, אבל אילו היה בדורו של משה או בדורו של שמואל לא היה צדיק. והדבר מעורר תמיהה: למה לא יחשב נח לצדיק גם בדורות אחרים? איזו מעלה היתה חסרה בו כדי להיות בר-מעלה גם בדורם של משה ושמואל? וכי מסירות נפשו לגמול חסד עם כל הנבראים שבתביבה אינה גדולה וחשובה דיה כדי להקנות לו מקום של כבוד וחשיבות בדורות הבאים? מדוע רק לעומת בני דור המבול הרשעים נחשב נח לצדיק?

ולמרות שבדברי חז"ל (סנהדרין קח:) מצאנו שנח הצדיק היה מוכיח את אנשי דורו ואומר להם דברים קשים כלפידיים, והם היו מבזים אותו ואומרים לו: 'זקן, תיבה זו למה וכו'', אם כן, רואים אנו שנח ניסה להשפיע על בני דורו, אך כשנתבונן היטב נראה שכל מה שנח פעל להחזיר את אנשי דורו בתשובה, היה רק מכיון שה' ציוה אותו לבנות תיבה, וכיון שהיה מתעסק בה הוכיח את אנשי דורו, אך מעצמו לא התעורר להתפלל ולא פעל מיוזמתו להצלתם.

רפ שפ"ו חיים / חסד

עבודת החסד של נח ובניו לא היתה עבודה שהצטמצמה רק בנתינה, אלא שהיו צריכים גם לדעת את תכונותיהם ורכיהם המיוחדים של כל חיה ובהמה ועוף באופן נפרד. זוהי שלימות ועבודה של חסד, שאדם ירגיש את הצרכים של הזולת ובהתאם לך תהיה עבודת הנתינה?

* זכות החסד הוזה היתה תיקון לחטא הדור והיה נתנה קיום לנח ולכל הבריאה כולה, ואברהם אבינו קינא בעבודה המופלאה הוזה של נח ובניו, והסיק מכך לימוד עצמי לעבודת החסד כשדאג לאורחיו בצורה נפלאה ביותר, עד שאף ע"י זכות החסד ש"י נתן זכות קיום לבריאה.

הנה איפוא מבט נוסף בביאור "עולם חסד יבנה", מלבד האמור שהקב"ה השפיע בבריאה מעשי חסד כדי ללמדנו שהבריאה הושתתה על אדני החסד, שזהו גילוי רצונו בבריאה, שגם אנו נלך בדרכי ה' ונתרבק במידותיו ע"י עשיית החסד, יש עוד לפרש "עולם חסד יבנה" שזכות קיום העולם תלויה בזכות החסד. אמנם שני הביאורים קשורים זה בזה, כיון שהעולם נבנה ע"י גילוי חסדי הקב"ה, כדי שנלמד ונבין שזה רצונו יתב', וכפי כמה שאנו מקיימים את רצונו והולכים בדרכי השי"ת, באותה מידה אנו נותנים זכות קיום לבריאה - "עולם חסד יבנה". אמנם יש מידות נוספות לדביקות במידותיו של הקב"ה, מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון, אך המידה הראשונה והעיקרית לדביקות בהקב"ה היא דביקות במידת הוזה שלו, שהיא יסוד הבריאה והיא גם הנותנת זכות קיום לבריאה.

14 ע"ב א"ת"ו - ר' א"ת"ו

ועד ראשון
"כי פתח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו" מחסורו אשר יחסר לו" - רש"י: "והעבט תעביטנו" - אם לא ירצה במתנה ה' לו בהלואה - די מחסורו - ואי אתה מצווה להעשירו. אשר יחסר לו - אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. לו - זו אשה וכה"א אעשה לו עור כנגדו" (ראה שש"י).
"די מחסורו" - ולא יותר. אבל ב"אשר יחסר לו" - אין נרמות. כשם שדעותיהם שונות כך מחסוריהם שונים. הרוצה להיות איש חסד צריך קודם כל להתלמד לראות ולהאזין מה יחסר לו. "אשר יחסר לו" כתוב. לו לפי צרכו האישי הפרטי, וכמו שאמרנו "זו אשה", אשר בודאי צריכים להתאים לו אשה ההגונה לו, וכן בכל שאר צרכיו. ונתאר לעצמנו עשיר שירד מנכסיו: עליו לצאת מדירת הפאר שלו ולגור בדירה קטנה; מכלי הכסף והזהב לא נשאר לו מאומה, ועם כל זה השלים. אך דבר אחד מציק לו שאין לו עוד מכונית הפאר שלו והוא צריך לעשות דרכו רגלי או ברכב ציבורי; מבוש הוא יוצא בבוקר לדרכו ומבוש הוא חוזר הביתה. הוא לא יעז לנקש שיתנו לו מכונית, ולוא פוטשה. אבל אנו חייבים להבין כי זהו אשר יחסר לו באמת. אם להשתדל למעשה להמציא לו מכונית - זוהי שאלה בדיני קיימה: אם אנו עוסקים גם בענינים חסרי לחם, ועם חולים הזקוקים לרופאים, בודאי יש להם דין קדימה לפני זה שחסרה לו מכונית. אבל לו יצויר ש"י לי כסף. או נדבן לזה. באמת עלי למלאות לו חסרונו.

למדנו מדברי חז"ל אלו, שאברהם אבינו התאמץ ופעל מעצמו כדי להרבות חסדים עם בני האדם, ולמרות שלא נצטווה על כך, נשא קל וחומר בעצמו, והוסיף עוד מעשי חסד והנהגות טובות.

לכשנתבונן, נמצא שזו תמיד היתה עבודתו של אברהם: להוסיף תמיד בעבודת ה' חיזוקים ועליות גם בדברים שלא הצטווה עליהם. ולכן מוצאים אנו אצלו מסירות נפש גדולה, למען הכלל והפרט, עד כדי סיכון חייו ממש, כאשר קם ונלחם עם חמשת המלכים כדי להציל את לוט ובני ביתו שנשבו על ידם למרות שלא היה חייב לצאת לבדו להלחם עם מלכים גדולים וחזקים, שהרי היה בזה פיקוח נפש, וכן ראינו שכשאמר הקב"ה לאברהם אבינו שהוא עומד להחריב את סדום ואת יושביה, מיד עמד ולימד סגוריה עליהם וניסה למצוא פתח להצלתם ולא נלאה לחפשי אפשרות שהקב"ה יחון ויחוס על אנשי סדום, וגם כשראה שכלתה אליהם הרעה מצד הדין, ולא הועילה בקשתו כדי להצילם, לא התייאש אלא השכים קום, בבוקר כדי לבקש עליהם רחמים.

גם בקיום המצוות רואים אנו עד כמה התאמץ אברהם אבינו לקיים הכנסת אורחים, ומסר נפשו בכדי לקיימה, ולמרות שהיה כל גופו כואב מחמת מצוות המילה לא התחשב בזה כלל, אלא במסירות והקרבה בתואר חיפש ובקש לגמול חסד עם בני אדם, והתגבר על כל מכאוביו כדי להרבות חסד.

ועל כן אילו היה בדורו של אברהם לא היה נושב לכולם. הצדיקים הגדולים פעלו והתאמצו עבור בני דורם, ולא דאגו לעצמם כלל. הם מסרו את כל כולם למען הדור כולו, כפי שראינו אצל אברהם שמיד כששמע משם בן נח על מצוות החסד והצדקה שעשו בתיב, גמר בדעתו להתנהג במידה זו, ועוד הוסיף בה לפרנס בני אדם, ותיכף ומיד הוציא מחשבה זו מן הכח אל הפועל ונטע אשל, וכדרשת חז"ל (שוחר טוב, שם), שקיים מצוות אכילה שתיה ליה עם אורחיו. אברהם אנו העמיק במצוה זו שלמד מנח, ובנוסף לאכילה ושתיה הוסיף ללוו אותם לדרכם, כדי שמצוותו תהא בתכלית השלימות. זהו צדיק!

דבר ברור הוא, שעיקר הצלחת האדם בקיום המצוות ובלמוד התורה באה על ידי שמתאמץ ומשתדל להוסיף עוד בקיום המצוות, ומתוך כך זוכה להשיג מעלות גדולות.

כך ראינו במקום נוסף בפרשתנו (ט, כ) ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וגו', ודרשו חכמים: 'ויקחו' לא נאמר, אלא 'ויקחו', שם נתחזק תחילה במצוה זכה בשביל כך לתכלת של ציצית ולמצוות תפילין. ולעומת זאת יפת שהתאמץ פחות, זכה לקברה בארץ ישראל, שם זכה לשכר הן בעולם הזה והן בעולם הבא, אולם יפת זכה לשכר רק בעולם הבא.

והדבר נורא למתבונן, שהרי שם ויפת לקחו יחד את השמלה, ובכל זאת מאחר ושם התאמץ מעט יותר והקדים את יפת במזפר רגעים, זכה עבור כך לשתי מצוות חשובות ויקרות, שאין גבול לחשיבותן ולרום ערכן. ללמדנו שהמוסר את נפשו ועמל ויגע - מן השמים מזכים לו ומשפיעים עליו שפע של אורה וברכה!

ספר בראשית אהר

אולם מזה אנו למדים, כי לא כל הזמנים שווים, בודאי כשהשנים כתיקונן אין האדם נדרש אלא בהתאם לכוחו. אבל כשרואים מכול על הארץ, כשרואים עולם בנוי וחרב -

או ישנה תביעה על האדם למעלה מכוחותיו.

כאשר מכול של השחתה שורר בעולם, ומפסמים בתורת חדשות, ובמושגים חדשים כים נגרש, על כל אחד לעשות מאמץ יותר גדול - גם למעלה מכוחותיו⁴⁰.

ולמדנו מכאן ראייה נוספת למה שאמרנו לעיל, שמשלמים לו לאדם כפי גמול ומעשי ידיו, שכן אם היה נח מתאמץ יותר ומתקן עצמו לגמרי במידת החסד, היה זוכה להיות כהן לאל עליון, לעמוד ולשרת לפני ה' ולהקריב לפניו קרבנות, ומשלא התאמץ כראוי - הפסיד ואיבד זכות גדולה זו - שניתנה במקום זאת לשם בנו.

שיד חכמת נח המצפון

וברשי"י 'אך נח' לבר נח זהו פשוטו, ומדרש אגדה גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות, וי"א שאחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם, התורה גילתה לנו את עומק חיוב החסד שהיה צריך להבין ולהשכיל מדעתו, שמעשה החסד איננו רק מעלה עליונה לפנינו משורת הדין, אלא חסד הוא עמוד שעליו העולם נשען, ונותן לאדם זכות הקיום על פני תבל.

אף שלא נצטווה צריך הוא להגיע לירי הכרה זו, ע"י הסתכלות מקיפה במרחבי הבריאה בכלל ובכל נברא בפרט, ואז יראה שכל הנבראים נבראו לשם חסד, כל אחד הוא חלק ונרדף בבנין הנהדר של עולם חסד יבנה, כל נברא ממלא תפקידו שבשבילו נוצר באמונה ובשמחה, השמש מאיר לכל העולם ישיש כגבור לרוץ אורה, הארץ נותנת פירותיה לכל ונפשי כעפר לכל תהיה, עפר הכל דורסים עליו ואעפ"כ הוא עושה חסד ומצמיח פירותיו לכל (אבורהם).

הלכות חסד צריך האדם ללמוד מכל נברא ונברא, כשם שכל נברא עושה חסד לפי עצמותו ואיכותו, כן האדם צריך לעשות חסד כפי גדלותו ויכולתו, והלא הוא עליון לכל הנבראים, הוד הבריאה ותפארת היצירה, ועליו למלא תפקידו לפי רוממותו, עולם מלא ברוחו עולם של תועלת ותענוג, ויכול להשתמש באוצר זה למטרה נעלה זו.

אבל ישנה השקפה יותר עמוקה ויותר עשירה, תורת חסד איננו צריך ללמוד אצל הנבראים, חסד של נברא אינו מסמל את החסד הראוי לאדם העליון, תורת חסד צריך הוא ללמוד אצל מקור החסד מה הוא אף אתה, האדם נברא בצלם אלקים וחייב הוא להדמות

expounds on the words "to walk in all His ways": "Just as He is compassionate, so shall you be compassionate; He does kindness, so shall you do kindness..." Rashi also explains the words, "You shall cleave to Him" (Re'eh 13:5) to mean: "Cleave to His ways: do kindness, bury the dead, visit the sick, as Hashem did." Hashem commands us to perform kindness and give to others, for that is the only way that we connect to our soul, the Divine part in us, and thus cleave to Hashem and His middos.

27

ילקוט לקח טוב - באגרי ר' ג' ע"ו

ובאמת בדברי בועז "הלא שמעת בני אל תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה" יש צליל של תחנונים. בדבריו שומעים אנו כעין כמיהה ורצון שהמצוה בשלימותה תבוא לידו. יחס זה לגמילות חסדים מצאנו אצל עמוד החסד - אברהם אבינו ע"ה. "וירא וירץ לקראתם... וישתחו ארצה, ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך". ההשתחויה והתחנונים [בביטויים דומים לאלה של בועז] יוצרים גם כאן את הרושם שאברהם אינו רואה את עצמו כנותן אלא כמקבל.

יסודו של יחס מסוג זה מצד מכניס אורחים, טמון בהשקפה נכונה על שורש מידת גמילות חסדים. רוב גומלי החסדים שבעולם עושים זאת מתוך רגשי חמלה ורחמים אברהם אבינו לימד אותנו על חסד הנובע מתוך מניעים שונים לחלוטין. בפרשת וירא נאמר: "ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם". ודרשו חז"ל "אשל" היינו "אכילה שניה לינה". בנוסף לכך היה אברהם מלווה את אורחיו ובה היה מכריז על שם ה' שהוא "אל עולם" כלומר אב לכל האנושות. הא כיצד? בגומלו חסד עם כל בני האדם - ללא שום הבדל - היה אברהם מסביר לחוסים בצילו כי הוא מאמין בבורא העולם. וכשם שהוא יתברך מזריח את השמש על כולם - על הצדיקים ועל הרשעים כאחד - כך גם הוא חייב לעשות חסד עם כל הבריות. בכך הביא אברהם לעולם דרגה חדשה של חסד - מתוך אמונה בה' לשם שמים ולא לשם הרגעת רגשי רחמים המטרידים את הלב. תורה זו גם הנחיל לבנינו: "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט".

העושה חסד אך ורק מתוך רחמנות, לא ירדוף להיות הראשון. החשוב ביותר לגביו הוא שהעני יקבל עזרה. אבל העושה לשם שמים רוצה לזכות לשלימות במצוה. לכן מתוך דברי אברהם ובוועז יכולים אנו להבחין בנקל כי מניעיהם היו לשם שמים. בכך יובנו היטב דברי המדרש המוצאים בתוך דברי בועז לרות רמזים להכרזה כי רדיפתו אחר החסד היא בשם ה' שהוציאנו ממצרים ונתן לנו תורת אמת. ומיום קבלת התורה ואילך קבלו עליהם בני ישראל - כתפקיד לכל חייהם - לפאר שמו בעולם. והוספך לרמזו לפסוק "אתם הדבקים וגו'" שיירשו לפי חז"ל: "הדבק במידותיו של

לקונו, בבריאה מתגלה חסד הקב"ה עם בריותיו חסד ה' מלאה הארץ, וכמה שנקיף ונתעמק באותה ההכרה הנפלאה של חסד, לא השגנו מקצת מן המקצת מגורל החסד שבבריאה, והאדם המתכוון בא לידי הכרה שחסדו צריך להיות מעין חסד הקב"ה עם בריותיו ושואף לחסד מעין זה, ולפי גודל הכרתו עומקה והיקפה כן הם מעשי חסדו.

* זו היא חובתו של האדם להרמות לקונו, ואם לא מילא חובתו פוגם הוא את עצמו ושולל את גודלו ותפארתו, נברא הוא בצלם אלקים ובכחו להרמות לקונו, והוא מכוון בקרבו את כוחו הנפלא הזה, מי שאינו עושה חסד איבד קיומו, כמ"ש אצל אנשי סדום שלא נשתתף מהן פליטה, ועוונם היה שלא החזיקו יד עני ואביון, ולא רק אם אינו עושה חסד כלל, אלא אף אם הוא עסוק בחסד יומם ולילה, וע"י מחשבה תחלה בהתחכמות והתעמקות בצרכי מקבלי החסד, בכל זאת אם ימצא בתוך החסד איזה פגם כל דהו, עון פלילי הוא ונענש ע"ז בעונש מה.

27

היש לנו ציור יותר חי ממעשה החסד ש... לשמש בעלי חיים בתיבה גדולה כוונתו י"ב מדרש, עד שלא הספיקו לטעום טעם שניה פנינס אותם בחמלה ובחמלה רבה עד שעיף אחד לא יכול לראות בצערו של נח, אורינו אשכחניה אבא דגני בספנא דתיב זא, א"ל לא בעית מזוני? א"ל חזיתין דהוח טרידא אמינא לא אצערך (סנהדרין קח), כ"כ היה נח מצטער להמציא לכל אחר מזונו עד שהעוף התחבא בפניה וסבל רעבון בכדי שלא יטריח את נח.

כל זאת כשנמצא איזה פגם בתוך חסד נפלא זה, היסח הדעת לשעה קלה שהה לזון את זארי, לא הרעיב אותו אלא אחר את השעור הראייה, ויתכן שכל חטאו היה מה ש... בשוגג לבע"ח אחר קודם, על חטא היסוד הדעת מעשות חסד עם חיה טורפת,

נענש בעונש גופני שנעשה בעל זום, ובעונש רוחני שנפסל מלהיות כהן להקריב קרבן לה', נפלא הדבר עד היכן מגיע חינו החסד אף שלא נצטוו עליו, העלם כל שהוא בתוך החסד חסרון בשלמות החסד.

* מי מחויב לעשות חסד במדויב נפלאה כוונתו אם לא המצווה להרמות לקונו! שם שחסדו של הקב"ה הוא בתכלית השלמות אף האדם מחויב להרמות גם כזה לקונו, והעלם כל שהוא ירידה היא והשפלה כבוד האדם שנברא בצלם אלקים, זו היא השלמות שבחסד, חסד טהור בלי פגם כל שהוא, מתוך ריכוז המחשבה שיצא מתחת ידו חסד שלם.

28

הקב"ה מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'... כל זה כדי להבהיר וללמד ששלמות החסד היא לא זו הבאה מתוך רחמנות, אלא הנובעת מתוך הליכה דרכיו יתברך.

נמצא איפוא שקריאת המגילה ביום מתן תורה משלימה דברי תורה ומפרשת את המשמעות של התגלות ה' על הר סיני. הנביא ישעיהו מבטא את משמעות התורה ותכליתה במליכ קצרות ביותר: "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתידך לנטוע שמים וליסד ארץ ולאמר לזיון עמי אתה" (ישעיה נא). על ידי התבוננות בשני לוחות הברית נוכל לפענח את דבריו הקדומים של הנביא. על הלוח האחד מצוות שבין אדם למקום שהן לכבודו של בורא עולם על השני - המצוות שבין אדם לחברו. שגם הן לאמיתו של דבר, לכבודו של בורא עולם באו. שני לוחות אלה מחוברים וקשורים יחד ואין להפרידם. התורה היא זאת המצוה יסוד ויצירת בסיס אשר רק עליו אפשריים חיים חברתיים מועילים ונעימים.

התורה נוטעת את השמים עלי ארץ ומורה לנו אהבת ה' ובכך מדריכה אותנו לגמילות חסד. אך ורק על יסוד זה של אהבת ה' ויראתו תפרח אהבת עים אמיתית.

להכנת מזון לבעלי חיים, שעורים לסוס, זכוכית לנעמה וכו' צריכים לבחור באדם חשוב כל כך שהתורה העידה עליו "איש צדיק תמים היה בדורותיו"!

מזה נוכל להבין עד כמה גדולה היא המדרגה הטמונה בשימוש הבריאה, שדוקא הגדול שבגדולים לו נאה להתעטר בתאר חשוב זה של "שמש" לבריאה. עד כדי כך שכל זכויותיו של נח, גודל מדרגתו "צדיק" "תמים" "את האלקים התהלך" כל מעלותיו אלו עדיין לא הספיקו לו לצאת מן התיבה, וזכה לצאת מן התיבה רק בזכות ששמש את הנבראים.

גם במדרש נאמר (הובא ברש"י במדבר כ"ז ט"ו): "בשעה שאמר הקב"ה למשה לתת נחלת צלפחד לבנותיו אמר משה הגיעה השעה שאתבע צרכי, שיירשו בני את גדולתי, א"ל הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימושיו שלא מש מן האהל וזהו שאמר שלמה (משלי כז) נוצר תאנה יאכל פריה". וזרי שכדי להתעטר בכתר מנהיג עם ישראל, לא מלא מקומו של משה רבנו ע"ה, ולזכות להיות מי שמכניס את ישראל לארץ ישראל, לא זכה יהושע מפני התמדתו, שלמד את כל התורה כולה מפי משה רבנו, אלא משום שימושיו - "נוצר" תאנה יאכל פריה", לא מי שנוטע יאכל פריה, רק הנוצר מי שיושב וחושב כל רגע ורגע מה צריכה התאנה כעת. רק בזה זוכים לאכילת הפירות וכפי שאמרו חז"ל (במדבר רבה כא טו) "מה היה יהושע עושה, מעמיד את הספסלים ופורס את המחצלאות". הרי לנו שעשה עבודת שמשות, פשוטו כמשמעו.

במה גדולה כל כך המעלה של שמש?

מעלת השמש היא שהוא מבטל עצמו את עצמו לגמרי לתועלת אחרים, וכל כולו אומר חסד. אדם שיעשה חסד, יאשר בחשיבותו העצמית ולא יבטל את עצמו, עדיין לא הגיע למדרגת "שמש". כי יש לו עדיין מציאות עצמית. ולמרות שהוא בעל מדרגה גדולה - בעל חסד ומידות טובות, אבל למדרגת שמש לא הגיע, כי שמשות נקרא מצב שאני מכיר בעצמי וחשיבותי ואני מבטל את עצמי לגמרי, וכל מעשיו הם לתועלת אחרים, מה חסר להם ואין אוכל להשלימם ולמלא חסרונם.

אם שמשות בעלי חיים היא מעלה כה גדולה שניתנה לנח הצדיק ורק בזכותה ניצול מהתיבה, קל וחומר שמשות לבני אדם, כל שכן בבית הכנסת מעלתה נשגבה לאין ערוך. בעקבות יסוד זה היה אחד מהכיבודים החשובים בבית מדרשו בתלמוד תורה בקלם, לעסוק בשמשות בישיבה, וזכו לזה רק ע"י הגרלה או בזכות גדולה ומיוחדת.

Ethics From Sinai - VI. 5 - pg 217

Be strong as a lion, says Jonah b. Tema. Consider not your personal will, to find security in popularity, but the will of your Father in heaven—and act with a lion's courage; do what you were ordained to do.

How do you develop such courage and moral fibre? The lion is king of the beasts; and a king must rule imperiously. Within each of us there is an entire menagerie of passions, instincts, desires, all struggling, bickering and demanding expression. We must have the lion's might to rule over these inner forces, to govern unruly passions and keep harmony within. Once we rule within (becoming Ben Zoma's kind of *gibbor*) we can exert a sovereign authority for the Supreme Ruler, over those about us.

עב"פ למדנו מכאן עומק הדין מה נורא הוא, ושהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, אבל עלינו לדעת כי זכות גדולה היא זו מה שהצדיק בארץ ישולם, ולא כל אדם זוכה לכך.

עב"פ למדנו מכאן עומק הדין מה נורא הוא, ושהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, אבל עלינו לדעת כי זכות גדולה היא זו מה שהצדיק בארץ ישולם, ולא כל אדם זוכה לכך.

וכנראה כל גופו היה בתוך מי המבול. ומסתמא היה זה נס שלא נכווה מן המים החמים של מי המבול או שבסביבתו לא היו המים כ"כ רותחים וכ"ז צריך ביאור דמ"נ אם הקב"ה רוצה להצילו למה היה צריך שיהיה חוץ לתיבה הלא בין כה וכה החזיקה התיבה כל החיות והבהמות והנבראים והאוכל לשנה זה היה נס ג"כ גדול וא"כ מדוע הצילו הקב"ה באופן זה שגופו יהיה בחוץ וחיותו תהא מפנים, הלא דבר הוא?

הזכות שבשמשות

"וישאר אך נח" (ז.כג)

גונח וכוחה דם מטורה הנברמות והחיות" (רש"י)

צריך ביאור, מדוע עסק נח בטורח הבהמות והאכלתם בעצמו? בפרט, הלא בדרך כלל להתעסק עם בהמות מתאים אדם פשוט, וכאן רואים שעשה הכל בעצמו? הלא יכל לתת לבניו, ובפרט להדיט שבבניו, חם?

ביאך הסבא מקלם זצ"ל שבהכרח הכיר נח שרצון השי"ת שהוא עצמו ישמש. כעין מה שחז"ל מספרים (קידושין לב): מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית משתה בנו של רבן גמליאל ורבן גמליאל עמד ושימשם, והטעם ששימשם בעצמו, שכן מצינו גדול ממנו ששימש בעצמו, אברהם אבינו שגדול הדור היה וכתוב בו "והוא עומד עליהם" (בראשית י"ח ח) ורבי צדוק אמר שהדבר נלמד מהקב"ה, שהוא משיב רוחות ומעלה נשיאים מוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד ע"ש. לכן עמד נח בעצמו ושימש את הבהמות והחיות ולא ראה בזה פחיתות כבוד. אדרבה, ראה בזה זכות.

למעלה מזה - מוסיף הגה"צ רבי שלמה הרכבי זצ"ל הי"ד מנהל רוחני ישיבת שער התורה גרודנה בפולין כל מידת החסד למד אברהם אבינו מהנהגת נח, כפי שמצינו בחז"ל (ילקוט שמעוני תהילים ל"ז) שאברהם פגש את מלכי צדק בן נח ושאלו באיזה זכות יצאו מן התבה וענה לו בזכות ששמשו את הבהמות והחיות בתיבה, ודן אברהם ק"ו לעצמו, אם לעשות חסד עם בעלי חיים הוא ענין כל כך גדול, אם כן לעשות חסד עם אנשים, על אחת כמה וכמה, מיד ויטע אשל בבאר שבע.

עבודת נח היתה עבודה קשה מאוד, עד שאמרו רז"ל (תנחומא נ"ח ט) שכל י"ב חודש שהיה נח בתיבה לא טעם טעם שינה, שישנו חיות שאוכלות בחצי היום וישנן שאוכלות בחצות הלילה וישנן שאוכלות בסוף הלילה, כך שבמשך כל שנת המבול היה טרוד כל הזמן למלאת את רצון ה' חיה וחיה. ולתת לה את מזונה בדיוק בזמן רגילותה ואף פעם לא איחר, פעם אחת איחר ונענש על כך תיכף ומיד, שהכישו הארי כמובא ברש"י. ועל זה רתוב "וישאר אך נח" (ז.כג) שיעצ אברהם מכאב לב. ובתנחומא (פרשת נח אות ט) אמרו שנח קיבל עונש גדול על איחור הגשת אוכל הארי שנעשה בעל מום וניסר בהקרבת הקרבנות, והיה צריך שישלים שם בנו את מקומו. הרי שעבור פ"ם קטן כל כך בתפקידו נענש בגופו וברוחניותו. ולכאורה, מאי כולי האי, האם לשמשות פשוטה כזאת

31 דעת נה תורה נה

פה) איתא מעשה דרבי בההוא עגלתא דלא ריחם עליה, ואמר לה לכך נוצרת, ונענש תיכף ביסורים של שלש עשרה שנה, עד שבא מעשה שני לפניו בבני תולדה, שריחם עליהם באמר, ורחמי על כל מעשיו, ואו הלכו ממנו היסורים. אם חסר לאדם רחמנות על כל "מעשיו" חסר לו בכל צדקותו, בחסרון קטן של "ורחמי על כל מעשיו" ענש כה קשה בהכשת ארי. וישאר אך נח - גונח וכוחה דם.

מט 5 פ"ד פ"ד הערות - נח 34

ואומר הבעל הטורים וישאר אך נח אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות לומר שאף ע"י נשאר, אך נח בגימטריה עוג וכן מבואר ברש"י (יד, יג) והוא גמי מפירשת (זכחים קיג: ובגדה סא.) ולכאורה יש לבאר מדוע נשאר ובאיו זנות? וראיתי ביונתן בן עוזיאל (יד, יג) שהיה רוכב על התיבה והיה כמי חופה על ראשו להגין מן הגשמים ומתפרנס ממאכלי נח. ובילקוט שמעוני פ' נח (ז. נח) כתוב שישב על עץ אחד תחת סולם התיבה, מה עשה נח, נקב חור אחד בתיבה והיה מושיט לו מזונו בכל יום ויום, ונשאר גם הוא.

He would protect him in the ark, as it is written, "Behold, I am about to bring the Floodwaters ..." and "I will blot out all existence I have made from upon the face of the ground, but I will establish My covenant ... and you shall enter the ark." When Hashem told Noah that he and his sons would survive, Noah failed to pray on behalf of the world, and everything was destroyed as a result. For this reason, the Floodwaters were called by his name, as it is written, "For they are the Waters of Noah before Me, and I have sworn never again to bring the Waters of Noah."¹⁴²

Although Noah was perfectly righteous in his own affairs, he was called to account for failing to pray on behalf of the sinners of his generation, that they might be forgiven and spared from destruction. Those who explain the expression "righteous in his generation" to demonstrate Noah's sole fault compare him to Avraham, who prayed on behalf of the wicked sinners of Sodom, that they might be saved despite their many iniquities. The Zohar states as follows: R' Yochanan said: Come and see the difference between Noah and the *tzaddikim* that arose in Israel after him. Noah did not defend his generation, nor pray on their behalf as did Avraham. When Hashem informed Avraham that He intended to destroy Sodom, Avraham immediately approached Him in prayer. He continued to beseech Him, until Hashem ensured that if only ten righteous people were to be found in Sodom, He would spare the entire city on their behalf. Avraham assumed that including Lot and his family, Hashem would certainly find ten. Therefore he concluded his prayers. Had he realized that there were not even ten, he would have prayed that Sodom be spared in the merit of even fewer.¹⁴³

◆ תורת יאשיהו

לימוד חשוב אנו לומדים בפרשה זו: חז"ל אמרו שמכיון שנה לא התפלל על בני דורו ולא גמל עמהם חסד, היה בכך מעין פגם וחטא, וכדי לכפר עליו נגזר עליו לגמול חסד עם כל בעלי החיים שהיו בתיבה, ועל ידי טירחתו בהאכלתם התכפר לו פגם זה.

מעשה זה מעורר בנו תמיהה גדולה: הכיצד זה נענש נח שהכישו הארי? איך לא הגינה עליו מצוות החסד הגדול שעשה, שזן ופרנס את כל דרי התיבה?

אלא, נוכל להסביר זאת על פי דברי הגמרא (יומא פו:):

"היכל דמי בעל תשובה, אמר רב יהודה, כגון שבא דבר עבירה לידו פעם ראשונה ושניה ופירש הימנה. מחו רב יהודה, באותו מקום ובאותה אשה ובאותו הפרק" (ופירש רש"י: "מתוך שדומה מכל וכל לזמן שנכשל בו כבר - יצד מתגבר עליו ואומר לו: ראה פליטה, ואותו מקום ואותו פרק הוא - קום ועשה מה שעשית כבר!")

הרי שהדרך לתקן את חטא האדם, היא על ידי שיעשה את אותו מעשה בדיוק - אך בכיוון ההפוך. והנה, נח היה צריך לתקן את הפגם שלא גמל חסד עם בני דורו, ותיקונו היה על ידי שטיפל בבהמות וגמל עמם חסד, וכאשר איחר להגיש לארי את מזונו ולא נתן לו את מזונו בזמן, הרי זה בבחינת 'באותו מקום ובאותו הפרק', ומשום כך נענש על אתר והכישו הארי. מובן משום כך מדוע הסמיך המדרש לעובדה זו את הפסוק "הן צדיק בארץ ישולם", כלומר: כבר בארץ, סמוך ונראה לזמן ולמקום שבו נכשל, שילמו לנח את העונש על שלא תיקן את מדת החסד כראוי.

וקצת ביאור, שהיותו מוחרב לתיבה הוא כדי שידעו שהצלתו היתה רק ע"י נח ולא בזכות עצמו אבל עצם הצלתו צריכה עדיין ביאור.

אולי ניתן להסביר באופן זה:

אנו רגילים להסביר שחורבן המבול היה עונש על שחטאו בני דור המבול ועל שמלאה הארץ חמס ולכן קיבלו את עונשם מהשי"ת להשחית הבריאה וכודאי זה אמת אבל לא זו ההבנה האמיתית. צריך להבין שכל עונש הוא תוצאה ישירה מן המצב של החטא כמנ נטיעה שצומחת מגרעין היות שעולם חסד יבנה, שמהות הבריאה ומטרת

ה' היא מידת החסד א"כ חסד הינו המקיים של הבריאה ולכן היות ומלאה הארץ חמס ואין איש מתחשב עם חבירו, אם אין "בין אדם לחבירו" אין מקום לקיום הבריאה ולכן נחרבה הבריאה, וכן בסודים כינו שלא היתה שום אחיזה של חסד נהפכה והתבטלה מקיומה ולא סתם עונש ולפי"ז אדם שיש לו שייכות כל שהיא במידת החסד כבר יש לו זכות קיום. וכבר אמרו חז"ל (איוב לג) "אם יש עליו מלאך אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר ואמרו רז"ל (שבת לב) אפילו יש תשע מאות ותשעים ותשעה מלאכים לחובה ואחד לזכות יתכן שינצל.

ור"א בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אפי' אם במלאך הזה עצמו שבא להגיד זכות וכו' עצמו ישנם תשע מאות ותשעים ותשעה אחוזים לחובה ורק אחד חלקי אלף בזה המלאך לטובה מ"מ יתכן שינצל, מצאתי כופר.

והנה בעוג מלך הבשן כתוב (יד, יג) "ויבא הפליטי" הוא עוג שנפלט מן המבול והוא עשה חסד עם אברהם. והנה החסד היה קטן מאוד ורק מן הדק, שהרי רז"ל גילו לנו שכונתו היתה שאברהם ילך למלחמה להציל את לוט וכודאי יהרג והוא ישא את אשתו שרה ולפי זה היה אצלו מטרה רציחה, גזל, עריות וכל זה בעצה רעה, מ"מ נולדה בפנימיותו נקודה קטנה של חסד, אחד מני אלף, באו חז"ל ואמרו לנו שלכן זכה לאריכות ימים יותר מדי' מאות שנה שהרי חי עדיין בימי משה רבנו אחרי יציאת מצרים והיה מלך על מדינות גדולות וחזקות, וראים אנו מה זה נגיעה קטנה בחסד.

אותה נקודה קטנה הצילתו מן המבול ואולי זהו הרמז שפיו היה דבוק לתיבה שלמרות שבכל גופו היה שקוע בחטאו כאנשי המבול ולכן גופו היה שקוע במי המבול, אמנם "פיו" בו היתה נגיעה כל שהיא במעשה חסד דק שבדק וזה הצילו בהתדבקות פיו לתיבה.

כי מלאה הארץ חמס, אבל ארץ שלו לא מלאה מאה אחוז ובאחיזה זו בחסד נאחז בתיבה וניצל.

וזהו למוד עבורנו חשיבות דבקות במדת החסד אפילו משהו שבמשהו.

רצב באר נח משה

דרשו חז"ל (בראשית רבה פ"ג) מה זכירה נזכר לו, שזן ופרנס אותם כל שנים עשר חודש בתיבה, דבריהם ז"ל תמוהים, והרי כבר העיד הכתוב שהיה צדיק תמים, ולמה הוזקק לזכירה זו שזן ופרנס את החיה ואת הבהמה, אך כיון שנה לא התפלל על דורו כדרז"ל (וזהו חידוש כ"ג, א' ועוד) נמצא שחסד יודת החסד, שמצינו שאף תפלה על עצמו נכללת בגמילות חסדים, כמו שפירש"י (שם זכ"ו, ב') "ועיון תפלה היינו בכלל גמ"ת דכתיב: (משלי י"א, י"ז) גומל נפשו איש חסד, ונפש היינו תפלה, דכתיב גבי חנה (שמואל א' - א', ט"ו) ואשפור את נפשי לפני ה'" (לגירסת הר"ש פאה פ"א, מ"א), וכל שכן תפלה על אחרים שבודאי היא גמ"ת. והנה התצלה באה מצד מדת החסד, דכתיב (להלן י"ט, י"ט) ותגדל חסדך אשר עשית עמדי להחיות את נפשי, ובחז"ל (בראשית רבה פ"א) מה זכירה נזכר לו (ללוט), שתיקה ששתק לאברהם, בשעה שאמר אברהם על שרה אשתו אחותי היא, היה יודע ושותק, הרי' שלוט ניצל בזכות שעשה גמ"ת, אך נח שלא עשה חסד, מאחר שלא התפלל על דורו, לפיכך הוזקק לזכירה, שזן ופרנס אותם בתיבה, כיון שע"י זה השלים את מעשה החסד, ולכן ניצל מהמבול.

וראיתי בספר חומת אריאל שר' שבתמילה כתבה המורה (ו, ט) על נח שהוא לדיק תמים, ואח"כ (ו, ט) לדיק צלי תמים, ואח"כ כ' וישאר אך נח, ופי' שאבד נח מדרגת לדיק ומדרגת תמים, ונשאר רק נח לצד צלי שום שם לווי. וזכור שם עפ"י פשט, ומוכן דבריו הוא, כי נעם נואו למיצה כבר חסר בו מדת המימות, מפני שלא התפלל על דורו, והי' רק לדיק ולא תמים, ומכל מקום עדיין הי' לדיק ע"י שהי' זן אט

הבריות צמיחה כמו שאמרו חז"ל (צ"ר ל, ט), ואח"כ כשנמנעל בעבודתו ואיחר מונויות הארי אבד גם מדת לדיק ונשאר רק צמדת נח לצד, ואח"כ כאשר עסק בנטיעת כוס, כמינ (ט, ט) ויחל נח, שמילל גם מדרגת נח לצד. עיי"ש דבריו הממוקים.

42

עוד יש ללמוד מכאן, כמה גדול נח התפלה, כמו שמביא רש"י מחז"ל ש'זכור אלוקים פירושו שנהפכה מדת הדין לרחמים ע"י תפילה, ויש להוסיף רמז וישאר אך נח, צנימטריא בתפילה, שע"י תפילה נשאר נח, אף שהיתה צמיחה של מדת הדין, ויש ללמוד מכאן שע"י תפילה יכולין לעורר זכירה לטוב

44

אש תמיד

תמוה, מה ראה האריה להכישו אחר שהיה נח מסור אליו כל יום ויום ונתן לו מזונותיו בזמן וכסדר, וכי משיום שאיחר פעם אחת היה צריך להכישו.

*ויש לבאר, שהאריה רמז לנח שכיון שכל העולם שמם, והוא האריה היחידי שנשאר בעולמו של הקב"ה וממנו עתידים לצאת בעתיד כל האריות, הרי גדול האחריות של נח לשמור עליו ולטפל בו היא אחריות עצומה, והיה אסור לאחר מזונו אפילו פעם אחת.

ואף אנו נשגן לעצמינו כל העת, שאנחנו האריות היחידים בתיבת נח, כאשר סביבותינו כל העולם שמם ובטל, ואנו בני התורה האריות המשמרים ומגינים על העם כולו, ומאיתנו תמשיך מורשת ישראל, כמה אחריות יש לנו שלא לאחר מזונותינו, בחינת שימור תורתינו והערכה ויקור הזמן, שהרי כל עולמו של הקב"ה בחינת מבול, והיכלי הישיבות בחינת תיבת נח, ואנו האריות שבתוכו יחידים, וצריך להבין גדול האחריות המוטלת עלינו, ולכך אסור אף לרגע להפסיק את מזון הנשמה שהיא לימוד התורה, כי האחריות היא עצומה.

שאיחר מזונות לארי והכישו, עיי"ש. והלימוד לדורנו, דמי שנשאר לבדו ממבול, לא של מים, אלא של אש הבערת ומשנאה הטורפת בני אדם ובלועם חיים, ומי שנשאר- גונח ממה שכהו עיניו, וגונח ממה שמוטל עליו האחריות להקים עולם מחדש, הן העולם הפרטי והן העולם הכללי, והוא הוורת שעליו נעת לאור שעלו אלפים ורבבות על מוקד האש בקידוש שם שמים.

הרעיה נח בכונה תחלה, וכשבא לתת לו את ה'ירקות, האריה כבר היה נרצו ביותר- היכן היה נח עד עתה, מדוע לא הביא לו ית מזונו, לכן הפישו.

טעם נוסף מדוע דוקא הארי הפישו, באר הרב מאוסטרובצא בדרך רמז, וזאת על פי דברי הגמרא (יומא כב ע"ב):

"תניא: חמשה דברים נאמרו באש של מערכה: רבוצה פארי, וברה פחמה ויש בה ממש ואוכלת לחין פיבשין ואינה מעלה עשן... רבוצה פארי? והתניא, אמר רבי חנינא סגן הפהנים: אני ראיתיך ורבוצה פכלב? לא קשיא: פאן במקדש ראשון פאן במקדש שני".

* באור הענין פה הוא: האריה, מחמת גבורתו האדירה, אף אחד אינו מנסה לריב אתו פלל. בכוח, אם פו, להניס פל אויב ומתנפל מבית אדונו ולהגן עליו הגנה מלאה. לעמת זאת הפל - לו אין פו להגן על האדם. הוא רק מעיר את בעליו מהשנה ומידע אותו פי הגיעו גנבים לביתו.

בית ראשון- קדשתו היתה פה גדולה, שהיה מגן על האנשים שלא יעברו עברות. לעמת זאת בית שני היתה בו קדשה, אף רק בדרגה פזו שהספיקה לעורר את האדם ולא למנע ממנו בפעל לחטא.

נח נהג, פכפכול, כמו הפל. הוא לא הגן על בני דורו, רק נסה לעורר אותם לשוב. לכן פא הארי והכיש אותו, להוכיחו: מדוע לא נהגת כמו הארי: המגן על בעליו, ואף אתה, היה לה להגן על בני דורו!

לב אליהו

40b

נחזור לענינינו, ללמוד לעצמנו, כי אנו אף שאין בידינו אפשרות לזון ולכלכל בריותיו של הקב"ה, אבל יש לנו בחינה מעין דבר כזה, והיא התפלה! וכשאדם עומד ומתפלל לפני קונו ואומר ברך עלינו את השנה הזאת וכו' הרי כולם בכלל, ונמצא עוסק בצדקה עם הבריות, ובלבד שיכוין לבו כראוי... וכן עוד יותר בשאר תעבות, ובתקע בשופר גדול לחרותנו, וכן בואת צמח דוד עברך מזהה תצמיח וכו' וכו'. ואם מאחרים לבוא אל התפלה, אף שמספיקים עוד להתפלל כראוי, אבל יש להתבונן

שאיחור זה כמוהו כאיחור שאיחר נח במנות הארי!... הרחמן הוא יזכנו לעבדו כראוי.

מקדש הלוי

17

43

אולם הרי מפורש לפנינו, כי לא כה פני הדברים! לא זו בלבד שהמשגה החד פעמי לא נסלה, אלא שנח אף נענש עליו בחומרה יתירה, ובו במקום הכהו הארי וגרם לו להיות בעל מום לכל ימי חייו, עד שלא היה ראוי שוב להקריב קרבנות על גבי המזבה, והקריב שם בנו תחתיו!

וכאן נזכיר ונדגיש: נח לא שכו לחלוטין להאכיל את האריה... המשימה הזו לא נשמטה מזכרונו חלילה... הוא פשוט איחר ברגע אחד את מזונו של האריה! זה הכל! אולם למרות החטא הפעמי, למרות ההתרשלות הכל-כך בלתי מורגשת - נענש נח בחומרה, משום שבאותו רגע מסויים בו היה זה תפקידו להאכיל את האריה - הוא לא עמד בדרישות התפקיד שהוטל עליו ולא מילא את חובתו!

* נח למד על בשרו, שכאשר הקב"ה נתן תפקיד לאדם - עליו להבין ולחוש בכל רגע כי הינו מחוייב לעמוד במשימה שהטילו עליו מן השמים, ואין לו רשות לאחר או להתרשל בה אפילו התרשלות טל רגלי!

ואת זאת - גם אנו צריכים ללמד. שכן גם אנו נתונים כל חייו בעיצומה של משימה, ותפקיד נכבד מוטל על שכמנו! אמנם אנו יכולים לישון ולאכול, אולם גם אכילתנו ושנתנו - אינן אלא בכדי לאפשר לנו לעמוד בתפקיד הנכבד המוטל עלינו! בכל רגע ורגע מימי חייו - עלינו לבחון ולברר: מה מצפה מאיתנו הקב"ה ומה עלינו לעשות, שכן אם נאחר ולי ברגע את השלמת התפקיד שהוטל עלינו - עולמים אנו להתבע ולהענש בחומרה!